

VPLYV ZÁKLADNÝCH STRATEGICKÝCH DOKUMENTOV ZAOBERAJÚCICH SA BEZPEČNOSŤOU SLOVENSKEJ REPUBLIKY NA BEZPEČNOSTNÉ PROSTREDIE

Alexander HUGYÁR

PROVISION AND CHALLENGES OF THE BASIC STRATEGIC DOCUMENTS CONTENT TO THE SECURITY ENVIRONMENT OF THE SLOVAK REPUBLIC

HISTÓRIA ČLÁNKU

Doručený: 25. 04. 2021

Schválený: 31. 05. 2021

Vydaný: 30. 06. 2021

ABSTRACT

Through the human existence, human being has been facing to security and safety objectives that are essentials for a man and woman self-fulfilment. Moreover, the security and safety terms are surrounded by environment that creates a habitat for any society progress.

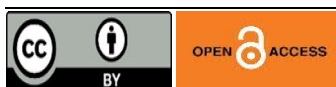
In early history, significant meaning of environment was perceived by nature, where individuals were posed to various threats as the natural disasters, wild animals' attacks or other individuals' activities.

Nowadays, the environment is linked with the local, regional and global security dimensions that are interconnected as if the instability, dynamics and uncertainty characteristics form its size.

This paper provides to its reader details about the size of the security environment from perspective of the international organizations, as well it highlights some of the challenges that drives the provision of the Slovak republic security.

KEYWORDS

security, threat, security environment, instability, dynamics, uncertainty.

© 2021 by Author(s). This is an open access article under the Creative Commons Attribution International License (CC BY). <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>

ÚVOD

Všeobecne môžeme tvrdiť, že vznik života na našej planéte je ľudské bytie späté s určitým rozmerom prostredia. Rozmer prostredia v ľudskom ponímaní je tvorený okolitou prírodou, spoločnosťou v ktorej sa človek vyvíja ako aj jeho vlastným rozmerom poznania.

Postupne rozvoj ľudskej spoločnosti so socializáciou človeka posilnila jeho ambície k sebarealizácii, sebauplatneniu a tým aj rozvoju vlastného bytia. Realizácia ambícií človeka bola podmienená poznáním bezpečnosti v prostredí v ktorom pôsobil. Slovo bezpečnosť je široký pojem, ktorého význam ovplyvňuje ľudstvo ako také vo vzťahu k svojej existencii.

Z tohto pohľadu je bezpečnosť pojem polysémický neustále sa vyvíjajúci, nadobúdajúci nové rozmery. Bezpečnostné prostredie priamo súvisí s poznaním a tým vytvorením vízie budúcnosti za predpokladu identifikácie hrozieb s ich rizikami.

Prierezom historických udalostí je badateľné, že až s ukončením druhej svetovej vojny došlo k ustáleniu veľmocí, ktoré však naďalej svojim vojnovým potenciálom udržiavali krehký mier v čase „*Studenej vojny*“ v prostredí, ktoré bolo vymedzené rozdelením sveta víťaznými veľmocami predovšetkým Sovietskym zväzom, Spojenými štátmi americkými a Veľkou Britániou.

V novodobých dejinách až prerozdelenie politického vplyvu s pádom Berlínskeho múru prinieslo zvrät kedy okrem vonkajšej - prevládajúcej vojenskej hrozby demokratické krajiny začali čeliť čoraz viac vnútorným hrozbám vplyvom nezamestnanosti, chudoby, masovej nelegálnej migrácie preľudnenosti a zvyšujúcej sa urbanizácii.

Vonkajšie a vnútorné hrozby vyvolávajú v súčasnosti čoraz viac diskusií s dôrazom na špecifikáciu rozmeru bezpečnostného prostredia s ich charakteristickými vlastnosťami, ktoré sú rozvíjané v tomto príspevku vzhľadom na platnú Bezpečnostnú stratégiu SR a Obrannú stratégiu SR.

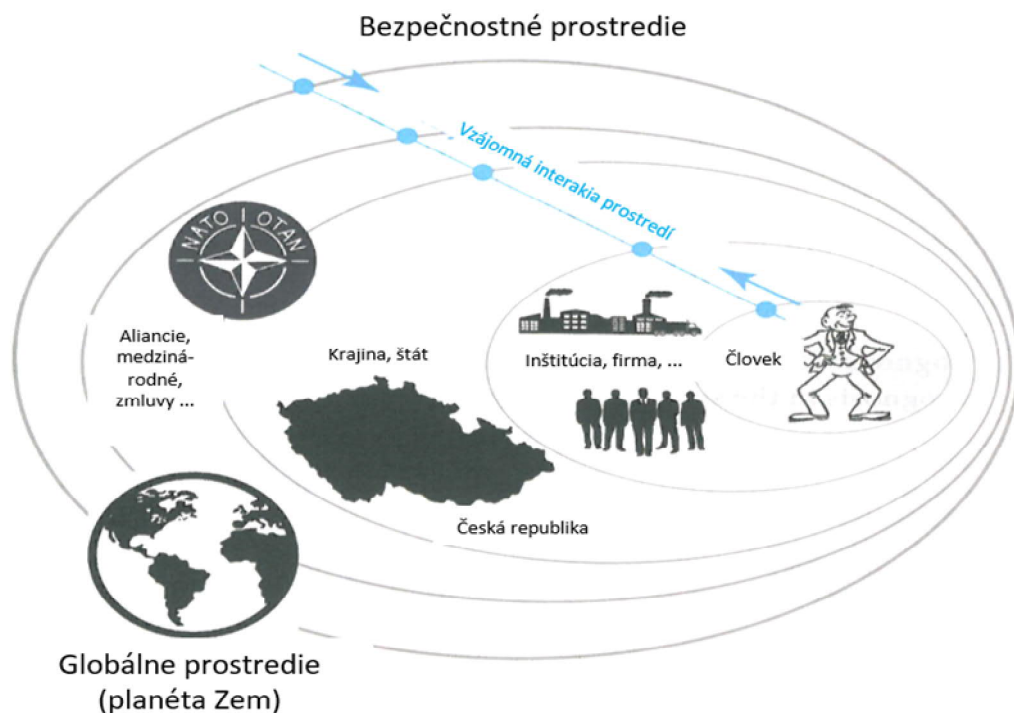
1 POJEM BEZPEČNOSTNÉ PROSTREDIE

Prostredie je možné opísať súhrnom vlastností v ktorom sa nachádza, alebo bude nachádzať projekt, alebo subjekt po určité obdobie. Toto prostredie môže mať rôzny charakter a to buď prirodzený, alebo umelý. Prirodzený charakter prostredia je daný prírodnými podmienkami, ktoré človek svojou činnosťou môže, ale nemusí ovplyvňovať. Umelé prostredie je vytvárané človekom. V takomto prostredí na seba budú pôsobiť hmotné aj nehmotné javy s ich hmotnými, alebo nehmotnými udalosťami.

Na základe tohto opisu Rak J. definuje prostredie ako súhrn hmotných a nehmotných skutočností, v ktorom sa nachádza projekt, subjekt (jednotlivec, skupina ľudí, organizácia, fyzická osoba podnikateľa, právnická osoba, inštitúcia, štát, aliancia štátov a pod.).

Vychádzajúc z definície prostredia bezpečnostné prostredie predstavuje vonkajšie a vnútorné prostredie objektu, ktoré ovplyvňuje celkovú bezpečnosť. V prípade štátu bezpečnostné prostredie tvorí časť sociálneho a prírodného prostredia v ktorom existujú podmienky k vývoju sociálnych objektov, ich aktivít, vzájomných vzťahov a záujmov zameraných na bezpečnosť (Porada V. a kol., 2019, s. 583). Inými slovami každý objekt je súčasťou jedného, alebo viacerých bezpečnostných prostredí, ktoré sa môžu ovplyvňovať. Logické väzby medzi bezpečnostnými prostrediami a ich väzba je zobrazená na príklade Obrázku 1.

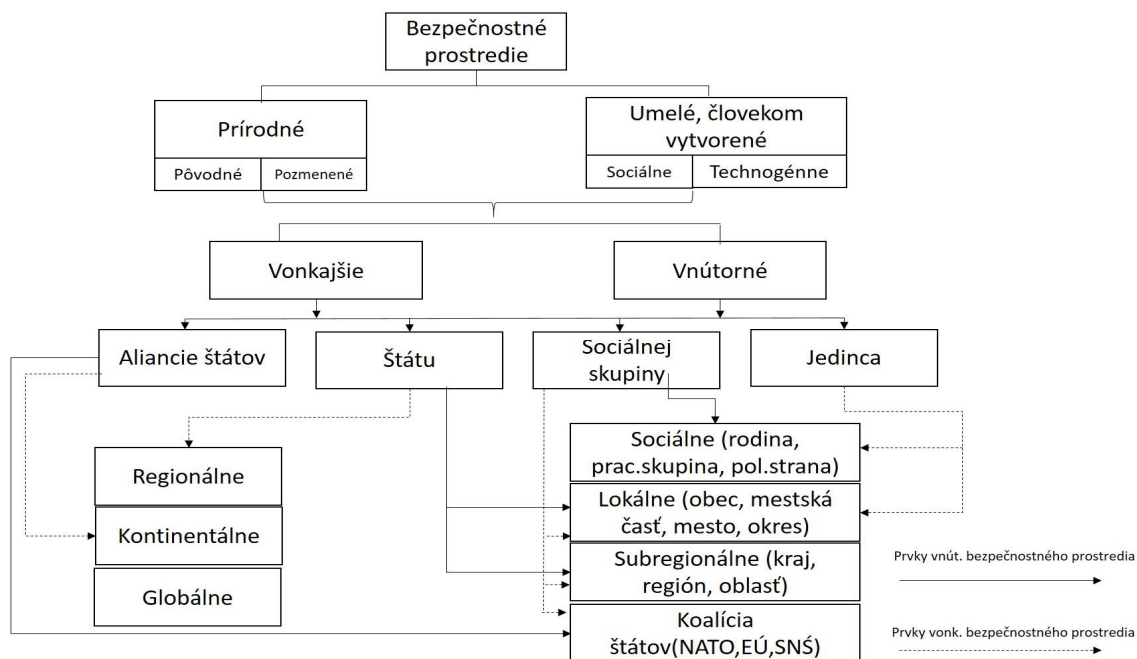
Podľa Bruna E. globalizácia prináša aj množstvo výhod a pozitívnych dopadov, ale aj negatívne vplyvy, nové hrozby a nežiaduce externality, s ktorými sa musí štát vyrovnávať.

Obrázok 1 Bezpečnostné prostredie – logické väzby

Zdroj: Porada V. A kol, 2019, s. 283

Hofreiter L. opisuje bezpečnostné prostredie ako časť prírodného, sociálneho a technogénneho prostredia, v ktorom vzniká v danom čase a priestore v dôsledku interakcií aktérov a vplyvu činiteľov prostredia adekvátne bezpečnostná situácia. Názorne je bezpečnostné prostredie s jeho štruktúrou vyjadrené na Obrázku 2.

Obrázok 2 Štruktúra bezpečnostného prostredia

Zdroj: Hofreiter L., 2016, s. 58

Referenčný objekt vzhľadom na bezpečnostné prostredie podľa Hofreitera L. predstavuje jedinec, sociálna skupina, organizácia, štát, skupina štátov. K lokálnemu, regionálnemu a globálnemu rozmeru bezpečnostného prostredia Hofreiter L. pridáva subregionálny a kontinentálny rozmer. Analýzu štruktúry prostredia vyjadruje Hofraiter L. za pomoci Tabuľky 1.

Tabuľka 1 Štruktúra analýzy prostredia

Analytická rovina	Referenčný objekt			
	Jedinec	Sociálna skupina, organizácia	Štát	Skupina (aliancia) štátov
Lokálna	Ulica, mestská štvrť, mesto	Mesto, mikroregión	Veľké mestá, okresy	Nie je predmetom
Subregionálna	Okres, kraj, región	Región	Kraje, regióny v štáte	Vnútorne prostredie členských štátov
Regionálna	Okolie štátu	Okolie štátu	Okolie štátu, geopolitické regióny	Regionálne prostredie a jeho činitele
Kontinentálna	Podľa záujmov a potrieb	Podľa záujmov a potrieb	Podľa záujmov a potrieb	Kontinentálne prostredie a jeho činitele
Globálna		Podľa záujmov a potrieb	Podľa záujmov a potrieb	Globálne prostredie a jeho činitele

Zdroj: Hofreiter L., 2016, s.57

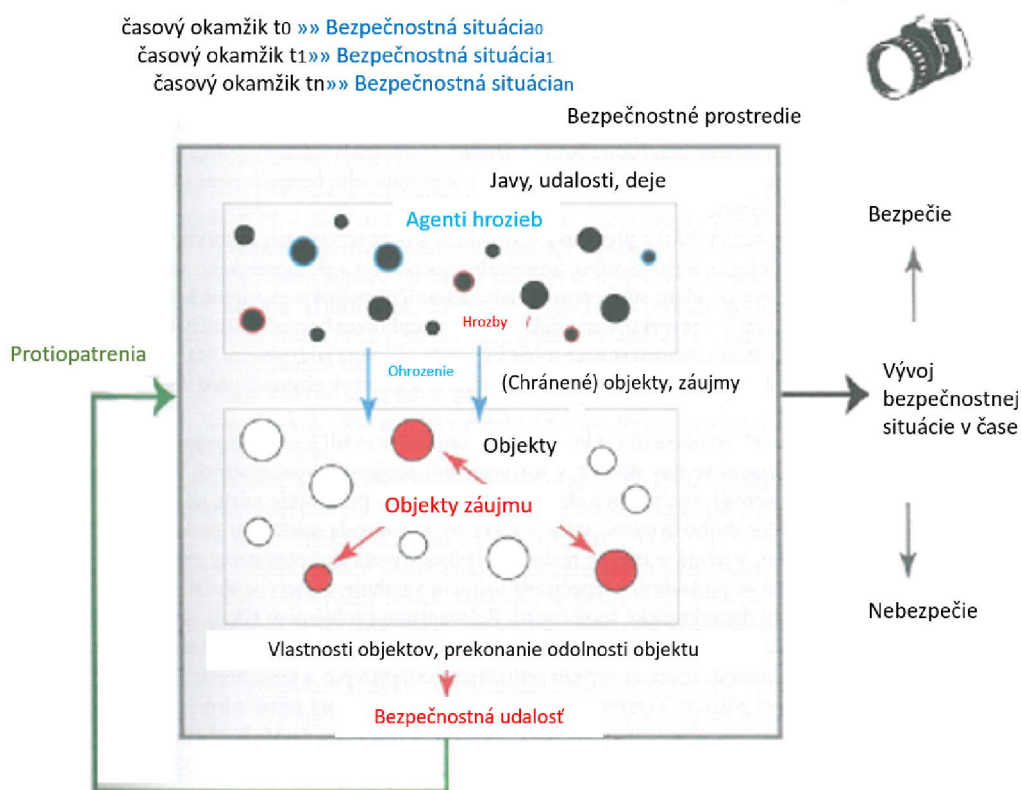
Vzťahom k pojmu bezpečnosť je bezpečnostné prostredie prostredím kde je zabezpečená bezpečnosť na prijateľnej úrovni. V takomto priestore by sa nemali nachádzať žiadne hrozby, ktoré by v priestore mohli spôsobiť akékoľvek škody.

2 VŠEOBECNÉ VLASTNOSTI BEZPEČNOSTNÉHO PROSTREDIA A ICH VPLYV NA BEZPEČNOSŤ

Bezpečnostné prostredie je možné prirovnať k systému, ktorý pozostáva z množiny prvkov agentov a väzieb medzi nimi. Agenti (prvky) pritom v tejto množine budú predstavovať najmenšiu časť systému. V prenesenom význame na Obrázku 3 je zobrazené bezpečnostné prostredie, kde systém bezpečnostného prostredia tvoria objekty na ktoré pôsobia agenti hrozieb vo forme javov, udalostí a dejov predstavujúce hrozby pôsobiace na subjekt. Medzi objektom, záujmovými objektmi pôsobí interakcia, ktorej cieľom je zníženie negatívneho vplyvu javov, udalostí a dejov predstavujúce ohrozenie bezpečnosti v prostredí.

Výsledkom interakcie subjektu k zníženiu resp. navráteniu bezpečnosti v danom prostredí je súbor protiopatrení, ktoré subjekt je schopný podniknúť samostatne, alebo za podpory záujmových objektov.

Časový snímok = Bezpečnostná situácia

Obrázok 3 Všeobecná schéma významu bezpečnostnej situácie

Zdroj: Porada V. a kol., 2019, s. 253

V takomto prípade môžeme hovoriť, že bezpečnostné prostredie je tvorené agentmi hrozieb, ktoré z globálneho hľadiska môžu mať vojenský, nevojenský, symetrický, alebo asymetrický charakter.

Medzi takéto hrozby patria:

- terorizmus a organizovaný transnacionálny terorizmus,
- kybernetické útoky,
- informačno-psychologické pôsobenie na obyvateľstvo a hybridný spôsob vedenia bojových činností,
- použitie zbraní hromadného ničenia,
- nelegálne zmocnenia sa a šírenie zbraní hromadného ničenia, ich nosičov a technológií ich výroby,
- vznik asymetrických konfliktov (lokálnych alebo regionálnych konfliktov vojenského a nevojenského charakteru),
- organizovaný transnacionálny zločin v spojení s nelegálnym obchodom so zbraňami a vojenským materiálom, výrobou a predajom drog a aktívnym participovaním na nelegálnej migrácii,
- nárast náboženského, ľavicového a pravicového extrémizmu,
- nekontrolovateľná migrácia,

- prehľbovanie rozdielov medzi chudobnými a bohatými štátmi
- obmedzenia prístupu k nerastnému bohatstvu, vode a ekonomickým produktom,
- zmenšujúce sa strategické surovinové a potravinové zdroje,
- pokračovanie krízy, resp. nestability finančného, prípadne menového a hospodárskeho systému (BK SR, 2016).

Takto reprezentované hrozby s ich interakciou väzieb, ktorými pôsobia na objekt ale aj medzi sebou, znemožňujú ich detailné rozpoznanie a zároveň tým sťažujú identifikáciu bezpečnostnej situácie a tým de facto aj prijatie účinných opatrení k ich úplnej eliminácii. V takomto kontexte môžeme tvrdiť, že bezpečnostné prostredie je neurčité.

Prihliadajúc na rozmanitosť a frekvenciu udalostí, ktoré reprezentuje variabilnosť uvedených hrozieb je badateľné, že javy v tomto prostredí majú dynamický charakter a to aj v ponímaní ich protiopatrení.

Hrozby a ich negatívny vplyv je možné za použitia analytických nástrojov pravdepodobne predvídať, avšak za predpokladu informácií o aktéroch, ktorí v danom prostredí môžu za pomoci javov, udalostí a dejov v určitom bezpečnostnom prostredí ohroziť subjekt. Napriek pravdepodobnosti ohrozenia subjektu v jeho prostredí nie je možné za pomoci bezpečnostných opatrení vytvoriť absolútnu bezpečnosť.

Za pomoci skúmania bezpečnostného prostredia jeho chovania je možné zhrnúť, že medzi všeobecné vlastnosti bezpečnostného prostredia patrí:

- neurčitosť,
- dynamika,
- a nestálosť.

Neurčitosť, dynamika a nestálosť bezpečnostného prostredia pôsobia v konečnom dôsledku na zaistenie bezpečnosti štátu. Tieto vlastnosti vzhľadom na periódu trvania ohrozujú základné komponenty bezpečnosti štátu akými sú štátoprávna (politická) bezpečnosť, súčasti ekonomickej bezpečnosti (energetická, potravinová, surovinová bezpečnosť), sociálna bezpečnosť a environmentálna bezpečnosť.

V ponímaní vnútornej bezpečnosti sprievodnými javmi negatívnych vnútorných agentov hrozieb dochádza k nespokojnosti obyvateľstva a tým k ohrozeniu pocitu človeka ako základného prvku spoločnosti. Nespokojnosť obyvateľstva v takomto prípade môže viesť k podnetu nárastu extrémizmu, radikalizmu, klientelizmu a pod. čo sa v konečnom prípade môže odzrkadliť vo forme podlomenia dôveryhodnosti právneho štátu, poprípade až k zvrhnutiu jeho vlády.

Na margo vonkajšej bezpečnosti štát môže v rámci svojej zahraničnej politiky stratiť určité garancie, ktoré mu vyplývajú z jeho členstva v rôznych spoločenstvách napr. OSN, EÚ a pod. Medzinárodné spoločenstvá môžu v prípade nestability krajiny udržať demokratické hodnoty prostredníctvom rôznych sankčných mechanizmov.

Z tohto dôvodu je pochopiteľné, že hodnotenie bezpečnostného prostredia je neoddeliteľnou súčasťou všetkých bezpečnostno - politických a vojensko - bezpečnostných dokumentov prosperujúceho štátu.

Analýza bezpečnostného prostredia zohráva v spojitosti zaručenia bezpečnosti neoddeliteľný ba priam zásadný význam. Získavanie relevantných podkladov pre politické rozhodovanie je predpokladom schopnosti štátneho systému čeliť aktuálnym hrozbám s ich predikciou vývoja.

Pre účinné fungovanie bezpečnostného systému štátu je znalosť stavu a vývoja bezpečnostného prostredia strategickou záležitosťou. Na štruktúru, obsah strategických dokumentov kde je rozmer bezpečnostného prostredia opísaný má vplyv politické smerovanie štátu ako aj členstvo krajiny s jej záväzkami v medzinárodných spoločenstvách akými sú OSN, NATO, EÚ a pod.

3 BEZPEČNOSTNÉ PROSTREDIE V KONTEXTE NATO A EÚ

Bezpečnostné prostredie aliancie sa nachádza v stave mieru, kde je hrozba konvenčného konfliktu proti jej členom hodnotená ako nízka. Tento stav je možné hodnotiť ako výsledok viac než 50. ročnej účinnej politiky a stratégie NATO s cieľom zaručiť kolektívnu obranu územia jej členských krajín.

V porovnaní s obdobím studenej vojny, v súčasnosti NATO čelí oveľa širšiemu spektru hrozieb. Z hľadiska geografického ohraničenia bezpečnostného prostredia členských krajín NATO, potencióna hrozba proti NATO je pozorovateľná na východnej hranici kde ambície Ruska vo forme anexie Krymu, destabilizácie Ukrajiny, a stále viac citlivej prítomnosti vojenskej sily v blízkosti hraníc krajín aliancie a jej spojencov prejavujú znaky pravdepodobných budúcich konfliktov.

Eskalujúce konflikty nestabilnej politickej situácie z južnej strany mapy NATO, v oblasti Blízkeho Východu a Afriky zapríčiňujú zvýšenie migrácie obyvateľstva medzi ktorými sú aj členovia teroristických skupín. Mnohé prípady ukázali, že členovia teroristických skupín s vidinou oslabenia medzinárodných organizácií a upevnenia moci, majú snahu vykonávať teroristické útoky na území krajín NATO.

Nakoľko tieto útoky ohrozujú vnútornú bezpečnosť krajín Severoatlantickej aliancie snahou aliancie je posilniť svoje pôsobenie mimo svojho územia. Okrem ohrozenia, ktoré predstavujú pre alianciu aktivity teroristických skupín čelí NATO konfrontácii rozširovaniu zbraní hromadného ničenia, kybernetickým útokom na energetické zdroje ako aj environmentálnym zmenám. Rozpätie týchto hrozieb rozširuje rozmer bezpečnostného prostredia aliancie v ktorom môže nastať krízový stav.

K prevencii kríz, manažmentu konfliktov a stabilizácii post - konfliktných situácií Severoatlantická aliancia buduje a podľa jej konceptu bude budovať a udržiavať spôsobilosti schopné čeliť nukleárnej a vojenskej hrozbe.

V záujme aliancie je udržiavať svoje sily a prostriedky v krízových oblastiach konfliktov ako aj kreovať spoločné nasaditeľné sily, ktorých spôsobilosti budú preverené prostredníctvom vojenských cvičení (NATO SC, 2010, s. 4 -12).

Rozmanitosť hrozieb je v súčasnosti príliš široká na to aby jedna krajina, alebo aj NATO bolo schopné prijať účinné opatrenia k eliminácii hrozieb v jej bezpečnostnom priestore. Preto NATO kladie bude stále viac zvyšovať svoje úsilie spolupracovať s medzinárodnými inštitúciami akými sú predovšetkým OSN a EÚ

Ako príklad spolupráce Severoatlantická aliancia uvádza Lisabonskú zmluvu kde sa záujmy členských krajín EÚ zhodujú s úsilím aliancie. NATO obzvlášť oceňuje tento spoločný prístup u krajín, ktoré nie sú stálymi členmi NATO, ale napriek tomu zdieľajú spoločné hodnoty v Euroatlantickom priestore (Ringsmos J., Rynning S. : 2011).

Európska Únia v Európskej bezpečnostnej stratégii (EBS) smerom uvádza bezpečnostné prostredie nasledovne:

„Pri hľadaní odpovedí na meniace sa bezpečnostné prostredie musíme dosiahnuť väčšiu účinnosť – medzi sebou doma, s našimi susedmi, ako aj na celom svete“ (EBS, 2009, s.23).

Obsah tohto citátu má veľavravné posolstvo smerom k rozmeru bezpečnostného prostredia, tak ako ho poznáme a to s dôrazom nie len na vnútornú, ale aj na vonkajšiu bezpečnosť. Energetická závislosť, limitné zdroje nerastného bohatstva a aj nedostatok vodných zdrojov dáva rozmeru bezpečnostného prostredia mimo hranice EÚ dôraz na oblasť Afriky, Perzského zálivu a Ruska.

Smerom k energetickej závislosti je Európa najväčším svetovým dovozcom ropy a zemného plynu. Dovoz ropy a zemného plynu predstavuje približne 50 % dnešnej spotreby energie v EÚ. EÚ predpokladá v EBS nárast tohto podielu v roku 2030 na úroveň 70 %, pričom väčšina energie sa do EÚ dováža z Perzského zálivu, Ruska a severnej Afriky (EBS, 2009, s. 30).

Z pohľadu možnej hrozby zbraní hromadného ničenia je vonkajšia časť bezpečnostného priestoru EÚ geograficky sústredená na aktivity v jadrovej oblasti Severnej Kórei, jadrové riziká južnej Ázie a šírenie ZHN, ktoré je príznačné pre Blízky východ. Tieto aktivity vyvolávajú v spoločenstve EÚ oprávnené obavy, ako možných agentov hrozby.

V tomto bezpečnostnom priestore, EÚ identifikuje nasledujúce alarmujúce hrozby:

- terorizmus,
- šírenie zbraní hromadného ničenia,
- regionálne konflikty,
- zlyhanie fungovania štátu,
- organizovanú trestnú činnosť (EBS, 2009, s. 31-34).

V súčasnosti vzhľadom na globalizáciu ako aj prevenciu pred možným konfliktom, EÚ prenáša svoju obrannú líniu mimo svoje hranice. Tento zámer EÚ na obranu svojej bezpečnosti EÚ preukazuje jej aktívnou pomocou riešiť regionálne konflikty napríklad

v oblasti krajín Balkánu, Afganistanu a Konžskej demokratickej republiky. Dôvodom podpory týmto krajinám viedlo odhalenie logistických základní teroristických buniek na území Spojeného kráľovstva, Talianska, Nemecka, Španielska a Belgicka.

Nakoľko globalizácia priniesla so sebou zvýšené požiadavky na prepravu komodít energie, tovaru a pod., ďalšou významnou hrozbou v bezpečnostnom prostredí EÚ zohráva pirátstvo v oblasti Indického oceánu a Adenskom zálive. EÚ reagovala na hrozbu pirátstva prostredníctvom prvej námornej misie ATALANTA, ktorej cieľom je vytlačiť pirátstvo z pobrežných vôd Somálska. Vzhľadom na dôležitosť námornej prepravy reagovali aj ostatné postihnuté krajiny a iní medzinárodní aktéri vrátane NATO.

Vzhľadom na agentov hrozby sa bezpečnostné prostredie EÚ vplyvom globalizácie rozšírilo, čo si vyžaduje neutíchajúce úsilie EÚ v spolupráci s OSN, OBSE, USA a Ruskom prijímať účinné opatrenia proti jeho narušeniu (EBS, 2009, s. 25).

4 BEZPEČNOSTNÉ PROSTREDIE V ZÁKLADNÝCH DOKUMENTOCH O BEZPEČNOSTI SR

Slovenská republika je súčasťou euroatlantického bezpečnostného priestoru čím je pochopiteľné, že jej bezpečnostné prostredie bude zohľadňovať rozmer bezpečnostného prostredia NATO a EÚ. Z pohľadu spojencov a ich vzájomného prepojenia budovania bezpečnosti, SR analyzuje a identifikuje prípadné vonkajšie hrozby, ktoré by mohli ohroziť jej ale aj záujmy svojich partnerov v spoločnom bezpečnostnom prostredí.

Podobne ako NATO, EÚ a väčšina demokratických krajín aj Slovensko má na svoje podmienky vypracované základné strategické dokumenty, ktoré riešia jej postoj, rozvoj a budúcu víziu v oblasti zaručenia bezpečnosti štátu. Medzi tieto kľúčové dokumenty patrí Bezpečnostná stratégia SR (BS SR) a Obranná stratégia SR (OBS SR)¹.

Bezpečnostné prostredie SR sa vyznačuje vysokou mierou dynamiky vývoja pričom z dôvodu narastajúcich faktorov, ktoré ohrozujú bezpečnosť SR toto prostredie má charakter nepredvídanosti. V takomto prostredí aj lokálne udalosti alebo regionálne konflikty pôsobiace mimo hraníc SR môžu predstavovať ohrozenie bezpečnosti SR v relatívne krátkom čase (BS SR, 2021, s.5).

Porovnaním s NATO SC a EBS je globálne bezpečnostné prostredie SR totožné. Rozmer globálneho bezpečnostného prostredia je vytýčený medzinárodnou politikou SR a jej členstvom v OSN. Rozmer regionálneho prostredia SR je naviazané na jej členstvo v NATO a EÚ. Regionálny kontext ohrozenia bezpečnostného prostredia predstavujú nevyriešené konflikty v susedstve euroatlantického priestoru, ktoré majú nežiaduci dopad na prosperitu SR.

Z historického, geografického politického pohľadu smerovania SR sa BS SR v porovnaní s NATO SC a EBS viac zameriava na detailnú identifikáciu hrozieb a ich opis.

¹ Platná Bezpečnostná stratégia SR (BS SR) ako aj Obranná stratégia SR bola schválená v roku 2021.

Medzi tieto detailné hrozby z pohľadu BS SR patria najmä:

- Nevojenské hrozby, ktoré štáty využívajú k presadeniu svojich záujmov, ktorých prejavom je autoritársky postoj štátov s ich neštátnymi aktérmi, mocenským súperením ako aj zámerného oslabovania multilateralizmu.
- Environmentálne hrozby akými sú zmena klímy, rast spotreby a využívania prírodných zdrojov, ktoré súvisia s biodiverzitou a kolapsom ekosystému.
- Teroristické hrozby, ktorých hrozba po skúsenostiach s kolabujúcimi štátmi majú hrozby nábožensky motivovaný, extrémisticky alebo radikálne motivovaný ideologizmus. Osobitne závažný je štátom sponzorovaný terorizmus, kde sa pretrváva záujem teroristických skupín o získanie technológií dvojakého použitia.
- Hrozby zo šírenia zbraní hromadného ničenia, ktorých charakteristickým znakom je nárast zbrojenia, zbrojenia, odzbrojenia a nešírenia, nevynímajúc neštátnych aktérov (teroristov).
- Technologická prevaha, ktorá predstavuje strategickú výhodu a prevahu v kybernetickom priestore vo forme nastupujúcich technológií akými sú 5G siete, umelá inteligencia, kvantové technológie, autonómne systémy a pod.
- Obmedzenie prístupu k surovinám strategického významu, ktoré ohrozujú energetickú bezpečnosť.
- Zdravotné hrozby, ktoré sú spojené s globálnym šírením pandémie, ktorých prenos je zapríčinený vysokou mobilitou a tým zvýšením požiadaviek na systém verejného zdravotníctva (BS SR, 2021, s. 2-5).

Na BS SR nadväzujú ďalšie sektorové dokumenty (stratégie, politiky, koncepcie, rámce, programy, plány a priority) a iné implementačné opatrenia vrátane rozhodnutí o zdrojovom zaistení bezpečnosti štátu (BS SR, 2021, s. 23).

Obranná stratégia Slovenskej republiky reflektuje meniace sa bezpečnostné prostredie vo forme zabezpečenia obrany štátu. Formuluje východiská obrannej politiky, jej ciele. Spôsoby a nástroje napĺňania BS SR sú umocnené jej členstvom v NATO a EÚ. Príslušnosť k týmto medzinárodným organizáciám umožňuje Slovenskej republike budovať spôsobilosti, ktoré by samostatne nebola schopná zabezpečiť.

Účasťou na obrannom úsilí v rámci NATO a EÚ, SR zväčšuje svoje možnosti presadzovať bezpečnostné záujmy vo svete, čím môže ovplyvňovať aj jej širšie bezpečnostné prostredie.

SR má rozpracovanú problematiku reakcie na možné hrozby vo forme ústavného zákona č. 227/2002, zákona č. 387/2002 Z.z. a Zákona č. 306/2019 Z. z. Udalosť, ktorá ovplyvňuje bezpečnosť SR sa v týchto zákonoch nazýva termínom „krízová situácia“.

Vo všeobecnosti tieto zákony opisujú krízovú situáciu nasledovne:

- Ústavný zákon č. 227/2002 Z.z. o bezpečnosti štátu v čase vojny, vojnového stavu, výnimočného stavu a núdzového stavu označuje krízovú situáciu vojenského charakteru ako obdobie, počas ktorého je bezprostredne ohrozená alebo narušená bezpečnosť štátu

a ústavné orgány môžu po splnení podmienok ustanovených v tomto zákone na jej riešenie vyhlásiť krízový stav na danom území“,

- Zákon č. 387/2002 Z. z. o riadení štátu v krízových situáciách mimo času vojny a vojnového stavu opisuje krízovú situáciu aj v ponímaní nevojenského charakteru, ktorá sa definuje ako obdobie, počas ktorého je bezprostredne ohrozená alebo narušená bezpečnosť štátu a ústavné orgány môžu po splnení.

BS SR ako aj OBS SR reflektujú bezpečnostné prostredie ako časť spoločenského prostredia, v ktorom sú zaručené podmienky existencie jednotlivca a spoločnosti. Zároveň je badateľné, že tieto základné dokumenty vnímajú bezpečnostné prostredie v jeho globálnom, regionálnom a lokálnom rozmere.

V ponímaní ústavného zákona č. 227/2002 Z.z. a zákona č. 387/2002 je pojem bezpečnostné prostredie rozvinutý do jeho lokálneho rozmeru na podmienky obrany zvrchovanosti SR proti pravdepodobnej vojenskej hrozbe, ale aj ako mimo času vojny a vojnového stavu. Zákon č. 306/2019 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 319/2002 Z. z. o obrane Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony k vonkajšiemu a vnútornému rozmeru bezpečnostného prostredia zahŕňa aj kybernetický priestor.

5 BEZPEČNOSTNÉ VÝZVY SR VZHLADOM NA BEZPEČNOSTNÉ PROSTREDIE

Bezpečnostná stratégia SR opisuje zabezpečenie obrany Slovenskej republiky svojimi vlastnými prostriedkami, ale aj prostredníctvom využívania výhod, ktoré jej prináša členstvo v EÚ a NATO. Na stav bezpečnosti, poprípade zhoršené bezpečnostné prostredie bude SR reagovať prostredníctvom svojej obrannej politiky. Riziko priameho ohrozenia Slovenskej republiky ozbrojeným útokom je vďaka členstvu v NATO a EÚ nízke. Ozbrojený útok však zostáva najväčšou potenciálnou bezpečnostnou hrozbou pre Slovenskú republiku, ktorá môže narušiť jej suverenitu (BS SR, 2021, s.6).

Z obrannej politiky SR vyplývajú nasledujúce implikácie:

- plnenie medzinárodných záväzkov v zhoršenom a dynamicky sa meniacom bezpečnostnom prostredí, ktoré sa vyznačuje, nestabilitou a nízkou predvídateľnosťou jeho vývoja,
- možnosť ozbrojeného konfliktu, ktorý nie je možné úplne vylúčiť, ako ani ozbrojený útok proti inému členskému štátu, ktorý vyvolá plnenie zmluvných záväzkov Slovenskej republiky,
- zvýšenie nárokov na kvalitu fungovania systému obrany štátu vrátane informačnej podpory rozhodovania ako aj na pripravenosť obranných kapacít Slovenskej republiky,
- posilnenie odolnosti štátu vojenskými aj civilnými prostriedkami vývoj vojenských a nevojenských hrozieb, vrátane hybridného pôsobenia,
- udržiavanie a rozvíjanie vzťahov SR s medzinárodnými organizáciami ako účinné predchádzanie a reakciu na bezpečnostné hrozby (OBS SR, 2021, s. 4-5).

Národný kontext bezpečnostného prostredia uvedený v OBS SR kladie na SR nové výzvy, ktoré musia byť reakciou na prípadný ozbrojený útok narúšajúci jej suverenitu.

Medzi takéto výzvy budú patriť opatrenia zamerané proti:

- teroristickým útokom,
- kybernetickým útokom,
- narušeniu kritickej infraštruktúry SR,
- prerušeniu dodávok energie,
- hybridným hrozbám,
- pôsobeniu cudzích spravodajských služieb,
- ekonomickej kríze, prepadu hospodárstva a rozvratu sociálnej stability,
- potlačeniu extrémizmu a podnecovaniu k nenávisti,
- iredentizmu²,
- nelegálnej migrácii,
- korupcii,
- znečisťovaniu a poškodzovaniu životného prostredia.

Zníženie hrozieb v danom bezpečnostnom prostredí SR zabezpečuje komplexom opatrení, ktoré je výsledkom procesov bezpečnostného systému štátu. Jedným zo základných predpokladom tvorby bezpečnostného systému SR je normotvorná funkcia SR pri tvorbe bezpečnostných zákonov, stratégií a jej krízových plánov.

Realizácia bezpečnostnej politiky SR je spojená so silovými a záchranými zložkami SR, ktoré plnia úlohy v komplexe zabezpečenia obrany štátu t.j. vnútornej aj vonkajšej bezpečnosti. Udržanie bezpečnosti, ale aj schopnosť čeliť novým bezpečnostným výzvam bude klásť na SR zvýšenie úsilia, ktorého rozsah je opísaný v obrannej stratégii.

Schválená obranná stratégia SR bude zaväzovať vládu SR zabezpečiť bezpečnosť priestoru svojho záujmu prostredníctvom:

- udržania a skvalitnenia ľudských zdrojov v ozbrojených silách, ako aj v ďalších výkonných prvkoch systému obrany štátu a v orgánoch štátnej správy,
- vyčlenenia zdrojov potrebných na výstavbu a použitie ozbrojených síl, ostatných výkonných prvkov systému obrany štátu a na podporu obrany štátu, ktoré vytvárajú podmienky na kvalitné plnenie úloh,
- alokovania finančných zdrojov v súlade so záväzkami v NATO a EÚ na úrovni 2 % HDP od roku 2024. Z týchto zdrojov SR použije min. 20 % na hlavnú výzbroj a techniku ozbrojených síl a súvisiaci výskum a vývoj a smerovanie, k 2 % z obranných výdavkov na obranný výskum a vývoj; tieto zdroje prispievajú aj k ekonomickému rozvoju Slovenskej republiky (OBS SR, 2021, s.13).

² Iredentizmus, separatizmus a živenie historizujúcich nárokov, vrátane spochybňovania povojnového mierového usporiadania a mierových zmlúv, patria k nástrojom, ktoré môžu využiť vonkajší aktéri na ohrozenie životne dôležitých bezpečnostných záujmov Slovenskej republiky, prípadne na destabilizáciu inštitúcií a rozdelenie spoločnosti (BS SR, 2021).

Obrazom naplnenia ambícií reagovať na bezpečnostné výzvy SR je každoročné komplexné hodnotenie obrany stavu Slovenskej republiky, ktoré predkladá Ministerstvo obrany SR na zasadanie Bezpečnostnej rady SR.

ZÁVER

V porovnaní s typickými hrozbami a rizikami, ktoré tvarovali bezpečnostné prostredie počas studenej vojny vývoj novo identifikovaných hrozieb a rizík v stave globalizácie a dostupnosti inovatívnych technológií núti krajiny sveta neustále čeliť expanzii bezpečnostného prostredia.

Bezpečnostné prostredie štátu je s jeho vnútornými a vonkajšími sociálnymi komponentmi komplexným systémom s nelineárnou dynamikou, nepretržite sa vyvíjajúcim prostredím smerom k väčšej zložitosti (Židek R., 2009, s. 47).

Vzhľadom na variabilnosť hrozieb, ktoré v tomto prostredí pôsobia medzi charakteristické vlastnosti bezpečnostného prostredia patria nestálosť, neurčitosť a jeho dynamika. Rozmer lokálneho, regionálneho a globálneho bezpečnostného prostredia sa svojou komplexnosťou čoraz viac k sebe približujú. Ich vzájomná interakcia s ich dynamickým vývojom kladie zvýšené požiadavky na krajiny čeliť nestálemu stavu nebezpečnosti, ktorý bude výsledkom striedania sa vnútornej a vonkajšej politickej situácie.

Bezpečnostné prostredie z koncepcného hľadiska musí byť reflektované pri formovaní bezpečnostnej politiky štátu, ktorej základy tvoria strategické dokumenty akými sú bezpečnostná stratégia a obranná stratégia štátu.

Bezpečnostná politika nie je konštantou, ale je výsledkom trvalého vývoja a zmien potrebných pre adaptáciu na nové globálne bezpečnostné prostredie. K tomu aby bolo bezpečnostné prostredie bezpečné je potrebné toto prostredie prostredníctvom bezpečnostného systému štátu pravidelne monitorovať, analyzovať a tým prijímať účinné opatrenia.

Odvrátenie prípadných negatívnych udalostí, javov a dejov ovplyvňujúcich bezpečnosť spoločnosti v jej bezpečnostnom prostredí prostredníctvom obrany štátu je základným predpokladom k udržaniu a rozvoju spoločnosti ako komplexného systému.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

BKO. 2016, *Biela kniha o obrane Slovenskej republiky*, Ministerstvo obrany SR.

BS SR. 2021, *Bezpečnostná stratégia Slovenskej republiky*. Bratislava.

Consil of the European Union 2019. *European security strategy, a secure Europe in a better world and secure Europe*, 2019, ISBN 978-92-824-2421-6.

- EU 2016. *The EU security environment*, briefing June 2016. [online]. Dostupné na internete: <https://euagenda.eu/publications/the-eu-security-environment-challenges-and-shifts>
- Európska únia 2009. EBS, *Európska bezpečnostná stratégia*, Úrad pre vydávanie publikácií Európskej únie, 2009, ISBN 978-92-824-2432-2.
- HOFREITER, Ladislav. 2016. *Bezpečnostné prostredie súčasného sveta / Ladislav Hofreiter. - Zlín : Radim Bčuvčík- VerBuM, 2016. ISBN 978-80-87500-79-8.*
- NATO SC 2010. *Strategic Concept for the Defence and Security of the Members of the North Atlantic Treaty Organization Adopted by Heads of State and Government at the NATO Summit in Lisbon 19-20 November 2010*, [online]. Dostupné na internete: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_68580.htm
- OBS SR. 2021, *Obranná stratégia Slovenskej republiky*. Bratislava.
- PORADA Viktor a kol. 2019. *Bezpečnostní vědy*. Plzeň: vydavatelství a nakladatelství Aleš Čenek s.r.o., 2019, s. 283, s. 583, ISBN 978-80-7380-758-0.
- RINGSMOS Jens, RYNING Sten. 2011. *NATO's new strategic concept: a comprehensive assessments*. [online]. Dostupné na internete: https://www.diis.dk/files/media/publications/import/extra/rp2011-02-nato_web_2.pdf
- ŽIDEK Rudolf, CIBÁKOVÁ Silvia. 2009. *Bezpečnosť štátu*, Liptovský Mikuláš: AOS, 2009, ISBN 978-80-8040-375-1.

pplk. Ing. Alexander HUGYAR, externý doktorand Katedry bezpečnosti a obrany
Akadémie ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika
Demänová 393, 031 01 Liptovský Mikuláš, SR
alexander.hugyar@eodcoe.org